

Knelpunten in de procedure voor nieuwe onderwijsdoelen basisonderwijs

*Advies over de conceptnota “Eindtermen en
ontwikkelingsdoelen basisonderwijs”*

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

**Uitgebracht door de Raad Basisonderwijs op 16 oktober 2020 met
eenparigheid van stemmen**

Voorbereiding: werkgroep Eindtermen basisonderwijs op 14 oktober 2020
onder voorzitterschap van Wendy Thomas

Dossierbeheerder: Katrien Persoons

1 Situering

In de beleidsnota Onderwijs 2019-2024 kondigt de minister aan dat hij nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het basisonderwijs zal invoeren.

Om mee richting te geven aan het werk van de ontwikkelcommissie, formuleerde de raad in een advies op eigen initiatief al principes om van te vertrekken en concrete aanbevelingen.¹

Naar aanleiding van dat advies vond op 7 oktober 2020 een dialoog plaats tussen de raad en de vertegenwoordigers van AHOVOKS en het kabinet van minister Weyts. De Vlor waardeert dat alle onderwijspartners geïnformeerd werden over de stand van zaken van de voorbereidingen en de verdere timing. In de conceptnota aan de Vlaamse Regering wordt de procedure beschreven om tot nieuwe ontwikkelingsdoelen en eindtermen te komen.²

De Vlor stelt in de beoogde manier van werken een aantal knelpunten vast die om een oplossing vragen. Met dit advies willen we die knelpunten oplijsten en doen we enkele voorstellen. We doen dat vanuit onze zorg voor een succesvolle ontwikkeling, concretisering en implementatie van de onderwijsdoelen in het basisonderwijs.

2 Knelpunten

2.1 Onderwijstijd en vrije ruimte

Probleemstelling

Naast de onderwijstijd die nodig is om de eindtermen als decretale minimumdoelen op populatieniveau te bereiken, is er binnen de beschikbare onderwijstijd ook vrije ruimte nodig. Het belang van die vrije ruimte wordt op dit moment niet geëxpliciteerd in de conceptnota aan de Vlaamse Regering.

Die vrije ruimte is om verschillende redenen cruciaal:

- voor de school om met een eigen pedagogische-didactische aanpak te kunnen werken aan hun pedagogische project;
- voor leraren en lerarenteams zodat ze vanuit hun professionele inbreng onderwijs vorm kunnen geven;
- voor leerlingen om hen een brede vorming te bieden waarin ook ruimte is om te differentiëren en te verdiepen.

Om de vrije ruimte te garanderen, moet de nieuwe set eindtermen strikt voldoen aan de decretale omschrijving: het zijn “minimumdoelen die het Vlaams Parlement noodzakelijk en bereikbaar acht voor de leerlingenpopulatie”.³ De Vlor is dan ook bezorgd over het voornemen om meer aandacht te hebben voor de eindtermen Nederlands en wiskunde en dit te koppelen

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Vorm geven aan nieuwe onderwijsdoelen voor het basisonderwijs](#). Advies over principes en aanbevelingen voor nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het gewoon basisonderwijs, 10 juni 2020.

² Conceptnota: “eindtermen en ontwikkelingsdoelen basisonderwijs”. Mededeling aan de Vlaamse Regering (2 oktober 2020).

³ Art. 44, §1. 2° van het Decreet basisonderwijs.

aan een bepaald percentage van de onderwijstijd.⁴ We wijzen erop dat als er meer onderwijstijd moet uitgaan naar de eindtermen Nederlands en wiskunde, dat ook betekent dat er elders in de eindtermen geschrapt moet worden, zonder dat dit mag leiden tot een inhoudelijke versmalling.⁵

Voorstel

De Vlor vraagt om expliciet aandacht te hebben voor de vrije ruimte en zo de haalbaarheid van het pakket eindtermen als minimumdoelen mogelijk te maken in relatie tot de beschikbare onderwijstijd. Dat behoort tot de opdracht van de algemene ontwikkelcommissie, die een kader en aanpak moet vastleggen voordat de specifieke ontwikkelcommissies inhoudelijk van start gaan (zie ook volgend punt). Daarnaast is het belangrijk dat de generalisten dat bewaken vanuit een helikopterperspectief, doorheen het proces in de specifieke ontwikkelcommissies.

2.2 Ordeningskader

Probleemstelling

Door de gebalde timing van het ontwikkelproces en het voorbereidende werk⁶ dat reeds gebeurd is, vreest de Vlor dat de algemene ontwikkelcommissie weinig ruimte heeft om weloverwogen keuzes te maken over het ordeningskader.

Het ontwikkelen van de onderwijsdoelen basisonderwijs kan niet onverkort op dezelfde manier gebeuren als die van het secundair onderwijs. Het ordeningskader moet het basisonderwijs op een fundamentele manier weerspiegelen. De raad formuleerde alternatieve voorstellen in zijn eerder advies.⁷

Voorstel

De algemene ontwikkelcommissie moet voor de inhoudelijke start van de specifieke ontwikkelcommissies het mandaat hebben om een passend ordeningskader uit te werken dat de eigenheid van het basisonderwijs weerspiegelt. Dat kader moet op voorhand vastliggen zodat de algemene ontwikkelcommissie hiermee richting geeft en de werking van de specifieke ontwikkelcommissies stuurt.

We herhalen de toetsstenen die we in ons eerder advies naar voren schoven.⁸ Het ordeningskader moet:

- ─ helder, eenduidig en eenvoudig zijn;
- ─ leiden tot een set onderwijsdoelen die enkel bevat wat essentieel is. In geen geval mag de lijst onderwijsdoelen overladen zijn, ook niet in de toekomst wanneer er aanvullingen zouden gebeuren;
- ─ aansluiten bij de eigenheid van het basisonderwijs;

⁴ We lezen in de conceptnota (p. 3): "Van de totale onderwijstijd die nodig is om de minimumdoelen te bereiken, moeten de ontwikkelcommissies de eindtermen Nederlands en wiskunde zo omschrijven dat er minimum 25% van de onderwijstijd nodig is voor Nederlands en 25% voor wiskunde".

⁵ Onderwijsdoelen moeten het basisonderwijs inhoudelijk richten op zijn kernopdracht: brede basisvorming voor alle leerlingen.

⁶ Uit de toelichting van de vertegenwoordigers van AHOVOKS en het kabinet op de vergadering van de raad op 7 oktober 2020, bleek dat er al heel wat voorbereidend werk gebeurd is.

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Vorm geven aan nieuwe onderwijsdoelen voor het basisonderwijs](#). Advies over principes en aanbevelingen voor nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het gewoon basisonderwijs, 10 juni 2020.

⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Vorm geven aan nieuwe onderwijsdoelen voor het basisonderwijs](#). Advies over principes en aanbevelingen voor nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het gewoon basisonderwijs, 10 juni 2020.

- ─ scholen (leerplanmakers) voldoende ruimte laten voor een eigen ordeningskader van leerplandoelen.

2.3 Basisgeletterdheid

Probleemstelling

Conform artikel 44 van het decreet basisonderwijs zal, na evaluatie van de basisgeletterdheid in het secundair onderwijs, de Vlaamse regering beslissen over de invoering ervan in het basisonderwijs.⁹ Toch lezen we in de conceptnota dat de ontwikkelcommissies de komende maanden al eindtermen basisgeletterdheid ontwikkelen, zodat die klaar liggen.

De Vlor benadrukt dat:

- ─ het ontwikkelen van de eindtermen basisgeletterdheid enkel efficiënt en kwaliteitsvol kan verlopen indien er van bij aanvang rekening kan worden gehouden met de resultaten van de evaluatie.
- ─ het eventueel invoeren van basisgeletterdheid in het basisonderwijs niet ondoordacht mag gebeuren. Er moet ten gronde rekening worden gehouden met de resultaten van de evaluatie.

De timing om vanaf schooljaar 2023-2024 (kalibratie toets 4de leerjaar) werk te maken van de gestandaardiseerde, genormeerde en gevalideerde toetsen in het basisonderwijs, is geen argument om versneld eindtermen basisgeletterdheid te ontwikkelen. Ook zonder verwacht minimumniveau voor een eerste meetmoment, kan op basis van statistische modellen nagegaan worden wat de leerwinst is tussen twee meetmomenten in het lager onderwijs.¹⁰

Voorstel

De raad herhaalt zijn verzet tegen het concept ‘basisgeletterdheid’ in het basisonderwijs zoals decretaal vastgelegd.¹¹ We beargumenteren dit uitvoerig in het eerdere advies.¹² De raad dringt erop aan om de evaluatie van basisgeletterdheid in het secundair onderwijs af te wachten alvorens te beslissen of basisgeletterdheid in het basisonderwijs vorm zal krijgen. We vragen dan ook om de opdracht voor de ontwikkelcommissies om eindtermen basisgeletterdheid te ontwikkelen op te schorten.

2.4 Implementatie

Probleemstelling

─ Timing

De beleidsnota Onderwijs 2019-2024 vermeldt dat de nieuwe onderwijsdoelen basisonderwijs vanaf 1 september 2023 geïmplementeerd zullen worden. Nu wordt plots als datum 1 september 2022 vooropgesteld zodat in het daaropvolgende schooljaar (2023-2024) in het basisonderwijs

⁹ Concreet wordt met die basisgeletterdheid in het basisonderwijs bedoeld: onderwijsdoelen die focussen op basisvaardigheden op het einde van het vierde leerjaar voor Nederlands en wiskunde en die te bereiken zijn op leerlingniveau.

¹⁰ Hoorzitting Commissie Onderwijs op 21 februari 2020, toelichting en tussenkomst Rianne Janssen en Koen Assaert.

¹¹ Zie Decreet basisonderwijs, art.44.

¹² Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Vorm geven aan nieuwe onderwijsdoelen voor het basisonderwijs. Advies over principes en aanbevelingen voor nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het gewoon basisonderwijs](#), 10 juni 2020.

een kalibratie kan worden uitgevoerd in het kader van de invoering van de gestandaardiseerde, genormeerde en gevalideerde proeven.¹³

De Vlor is verbouwereerd over deze gang van zaken. Het is onbegrijpelijk en onvoorstelbaar dat de datum nu een jaar naar voren wordt geschoven, zeker in de huidige context. Lerarenteams hebben, ook na de huidige crisisperiode, al hun tijd en energie nodig om deze generatie leerlingen maximaal te ondersteunen en ervoor te zorgen dat zij geen langetermijneffecten ondervindt van de huidige crisis. Een vervroegde implementatie van de nieuwe onderwijsdoelen zorgt voor veel extra druk op de lerarenteams. De raad verwacht veel onbegrip en ongerustheid in het veld. Om het beoogde effect van de nieuwe onderwijsdoelen te bereiken, is het cruciaal dat heel het onderwijsveld mee is.

De gewijzigde timing is zonder meer onhaalbaar voor alle betrokken actoren. Er is nood aan voldoende ontwikkeltijd, zowel voor de onderwijsdoelen als voor de leerplannen nadien. Ook de leermiddelen moeten aangepast worden. Tot slot moet de timing garanderen dat leraren voldoende tijd hebben om hun klaspraktijk voor te bereiden.

➤ **Invulling van de gedoogperiode**

Een gedoogperiode van één jaar kan niet tegemoet komen aan bovenstaande bezorgdheden. Dat jaar wordt voorgesteld als een overgangsjaar waarin de onderwijsinspectie tijdens de doorlichting rekening zal houden met het feit dat scholen nog maar pas met de nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen werken.¹⁴

Het is echter belangrijk dat de gedoogperiode ook bekeken wordt vanuit de realiteit in scholen. Met die realiteit moet rekening worden gehouden. De nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen gelden voor negen jaar basisonderwijs en voor alle inhouden. Een gedoogperiode van één jaar is veel te kort voor een kwaliteitsvolle en zorgvuldige implementatie die stapsgewijs moet gebeuren. Om nieuwe onderwijsdoelen te implementeren, is er nood aan overleg tussen leraren, bijkomende mogelijkheden tot vorming en begeleiding.

➤ **Koppeling aan de toetskalender**

De Vlor wijst erop dat de resultaten van de gestandaardiseerde, genormeerde en gevalideerde proeven de komende jaren niet zuiver geïnterpreteerd kunnen worden. De leerlingen die getoetst worden hebben in de jaren ervoor nog een hele tijd onderwijs gekregen op basis van leerplannen die n.a.v. de nieuwe onderwijsdoelen bijgestuurd worden. Daardoor biedt het weinig meerwaarde om de invoering van de nieuwe onderwijsdoelen af te stemmen op de toetskalender.

Het is vooral belangrijk om nu tijd te maken voor een kwaliteitsvol ontwikkel- en implementatieproces van de nieuwe onderwijsdoelen en dit los te koppelen van de timing van de proeven. Enkel zo kan de invoering van de nieuwe onderwijsdoelen een positieve impact hebben op de resultaten van de proeven.

¹³ Als argument werd mondeling meegegeven dat men niet in eenzelfde schooljaar zowel nieuwe onderwijsdoelen kan invoeren als toetsen kan afnemen die op deze nieuwe onderwijsdoelen gebaseerd zijn (zie toelichting door vertegenwoordigers van AHOVOKS en kabinet op de vergadering van de Raad Basisonderwijs op 7 oktober 2020). In het schooljaar 2023-2024 gaat het om een kalibratie via een steekproef van leerlingen zodat in het schooljaar 2024-2025 een kwaliteitsvolle proef in het vierde leerjaar kan afgenomen worden.

¹⁴ Dit werd zo mondeling verduidelijkt tijdens de dialoog van de raad met de vertegenwoordigers van AHOVOKS en kabinet op 7 oktober 2020.

Voorstel

De Vlor wil vasthouden aan de oorspronkelijke implementatiedatum van 1 september 2023 en stelt een gedoogperiode van drie tot vijf schooljaren voor die ingaat na goedkeuring van de leerplannen. We benadrukken dat het implementeren van duurzame, effectieve vernieuwingen in onderwijs tijd nodig heeft. Dat blijkt ook uit onderzoek.¹⁵ Het is een proces dat veel langer duurt dan vaak door beleidsmakers gedacht wordt.

De gedoogperiode houdt in dat er tijd is voor professionalisering en tijd om een schooleigen implementatie van de onderwijsdoelen waar te maken die rekening houdt met de schoolcontext en de -populatie. De gedoogperiode sluit niet uit dat er ondertussen een ontwikkelings- en experimenteerfase van de gestandaardiseerde, genormeerde en gevalideerde proeven plaatsvindt. Maar het sluit wel uit dat scholen reeds na 1 jaar getaxeerd worden op de implementatie van nieuwe onderwijsdoelen die zich over negen jaar spreiden.

3 Tot slot

3.1 Aandacht voor leerlingen met specifieke noden

De Vlor herhaalt zijn pleidooi om de onderwijsdoelen in het buitengewoon basisonderwijs in één beweging te ontwikkelen met die van het gewoon basisonderwijs.¹⁶ We zijn van mening dat de onderwijsdoelen voor onderwijs aan leerlingen met specifieke noden dezelfde kunnen zijn als die voor het gewoon onderwijs. Op grond van cyclische en dynamische processen van handelingsgericht werken en individuele handelingsplanning ontwerpen de klassenraden in het (buitengewoon) basis- en secundair onderwijs trajecten die inzetten op brede ontwikkeling van de kinderen en jongeren.

3.2 Verdere verloop

Naast de cruciale rol die de Vlor toekent aan de algemene ontwikkelcommissie, hebben ook de klankbordgroep en de valideringscommissie een belangrijke opdracht bij de totstandkoming van de nieuwe onderwijsdoelen. Zij moeten ten volle hun rol kunnen vervullen vanuit hun expertise in het basisonderwijs. Om de valideringscommissie een uitspraak te laten doen over de coherentie, de consistentie en de evalueerbaarheid van de onderwijsdoelen basisonderwijs, is het nodig dat ook het beoordelingskader aangepast wordt aan het ordeningskader dat gebruikt wordt voor het basisonderwijs.

Katrien Persoons
secretaris Raad Basisonderwijs

Anne Verhoeven
voorzitter Raad Basisonderwijs

¹⁵ März, V. (2014). 'It takes two to tango': Structuring actors and acting structures in the implementation of educational innovations (doctoraatsproefschrift). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen.

Kelchtermans, G. & Ballet, K. (2009). *Geef eens een voorbeeld. Werken met praktijkvoorbeelden in opleiding en nascholing*. Mechelen: Wolters Plantyn.

¹⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Onderwijsdoelen voor lerenden met specifieke noden](#), 24 september 2020.